

АВТОНОМНЕ НАВЧАННЯ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Концепція *автономного навчання*, яка активно розроблялася та навколо якої велися дискусії вченими-теоретиками, філософами освіти та методистами наприкінці минулого століття, виявляється надзвичайно актуальною та затребуваною у сучасних умовах. Виклики, перед якими сьогодні опинилася світова спільнота та освітнє середовище зокрема, зумовили досить «раптовий» та часто ще недостатньо підготовлений перехід на дистанційне навчання у закладах освіти різних рівнів. У нових реаліях автономне навчання, що базується на певних теоретико-методологічних засадах, відповідно до віку учнів та галузі знань, набуває нових форм і значень.

Автономне навчання в опануванні іноземних мов не можна розглядати лише як «модне явище», про яке через певний час знову забудуть. При обґрунтуванні концепції *учнівської автономності* використовуються також новітні здобутки нейрофізіології щодо того, як сприймається, обробляється та зберігається інформація (сюди ж належать й іноземні мови). Ця концепція є одним з чинників певних змін у науково-педагогічній дискусії останніх десятиліть – навчання розглядається як активний процес, в організації якого учні теж приймають участь та несуть відповідальність (Wolff, 1997, S.47).

Втім, концепція автономного навчання ґрунтується у педагогічній науці на ідеях та принципах, описаних ще в середині 18 століття такими відомими школами та педагогами як реформаторська педагогіка, Джон Дьюї, Марія Монтессорі, Пауло Фрейре та ін.

Автономне навчання у вивченні іноземних мов не може розглядатися як уніфікований, усталений метод навчання, це скоріше певна навчальна стратегія, у рамках якої перед учнями стоять такі вимоги:

- наявність уміння приймати власні рішення, відсутність необхідності отримувати велику кількість вказівок та інструкцій;
- бажання та здатність брати на себе відповідальність за своє навчання;
- навички критичного мислення, здатність приймати рішення та використовувати можливості діяти самостійно та незалежно.

Набуття цих умінь та навичок забезпечують головним чином такі когнітивні стратегії навчання:

- організація власного процесу навчання (*to shape*);
- контроль власного процесу навчання (*to monitor*);
- оцінка власного процесу навчання (*to evaluate*) (Little, 1997,

р.35).

Звідси випливає ще один важливий аспект автономного навчання – йдеться про аналітичний підхід до процесу навчання, а такий підхід слід спершу опанувати. Завдання педагога ініціювати опанування цих стратегій, донести їх до учня, сформувати *уміння навчатися*, тобто уміння організувати, контролювати та оцінювати власний процес навчання.

Автономне навчання не є тотожним самостійному навчанню. Для автономного навчання суттєвою є роль співпраці, кооперації з іншими учнями на кожному з описаних етапів. Зокрема, при оцінці процесу навчання важливим є порівняння власного поступу із досягненнями інших учасників, ретельний аналіз, критичне переосмислення і, ймовірно, зміна / коригування обраної стратегії. Відповідно до теорії конструктивізму, навчання буде найбільш успішним, якщо навчальний процес проводиться у групах (Wolff, 1999, S.48).

Концепція автономного навчання з'явилася в Європі ще у 70-х роках минулого століття як протипоказ *уніфікованому навчанню* – навчанню згідно усталених методик, підручників, чітко сформульованих навчальних планів. Її розробники мали на меті зробити вивчення іноземних мов більш незалежним від усіх «рекомендованих заготовок». Є різні чинники, чому автономне навчання стає все більш популярним.

Соціальні причини.

У сучасному (індустріальному західноєвропейському) суспільстві кількість «фіксованих життєвих шляхів» зменшується, перелік професій і необхідних кваліфікацій постійно оновлюється. Навчальні заклади також повинні це враховувати і відмовлятися від суворо контрольованих, фіксованих форм навчання й звертатися до більш відкритих форм, тобто *навчати вчитися*. У час, коли дуже швидко висуваються нові вимоги, необхідним є уміння продовжувати навчання самостійно – звідси крилата фраза *навчання впродовж життя*. Іноземні мови також вивчаються не для іспитів, а для того, щоб уміти спілкуватися з носіями інших мов.

Психологічні причини.

Згідно з Wolff (1999, S.43) навчання є «процесом самоорганізації», який передбачає активацію знань, що засвоюються, та структуризацію усіх отриманих знань. Складно, звісно, погодитися із думкою вченого-конструктивіста, що зовнішній вплив при цьому є мінімальним (а, отже, і роль педагога), проте слід усвідомлювати, що той зміст, який ми передаємо учням, засвоюється різним чином – зважаючи на мотивацію учня щодо вивчення іноземної мови, його індивідуальних особливостей запам'ятовування та обробки інформації та здібностей до вивчення мов зокрема.

Отже, основним принципом автономного навчання є більша відповідальність учнів за власне навчання. Таким чином змінюється також роль викладача – вона тепер меншою мірою полягає у передачі певного змісту, готового набору знань, його завдання – систематично доносити до учня стратегії оптимальної організації свого процесу навчання. Цю роль можна описати такими термінами як *провідник навчання, організатор, менеджер (manager of learning resources)* (Little, 1999, p.30).

Функції викладача іноземних мов стають складнішими, адже він має тепер два завдання: з одного боку, він навчає власне мові, а з іншого – повинен *навчити вчитися*, зробити навчальний процес прозорим для учнів, тобто запропонувати їм певну стратегію у вивченні іноземної мови.

Ці стратегії утворюють певний *каркас (scaffold)* (Little, 1999, p.30), який дозволяє учням крок за кроком досягати успіху, при цьому викладач надає у певний момент стільки допомоги і роз'яснень, скільки необхідно, щоб учень сам міг знайти відповідь на запитання, що стоять перед ним.

Також учнів необхідно навчити працювати у групі, адже такий вид роботи часто новий для них, а кооперація / співпраця з іншими учасниками навчального процесу є одним з принципів автономного навчання.

Слід також пам'ятати, що учні розпочинають новий курс (у нашому випадку – заняття з іноземної мови) з певним багажем знань, принаймні, щодо того, яким чином їх навчатимуть. Вибір автономного навчання як основної стратегії у вивченні іноземних мов, коли учень повинен «спостерігати» за процесом навчання, аналізувати його та брати на себе відповідальність за своє навчання, може виявитися для нього новим і чимось незвичним та викликати певний спротив. Роль викладача полягає у тому, щоб допомогти йому в цьому, зацікавити таким «усвідомленим» підходом до навчання. Навчальні матеріали

повинні бути підібрані та сформульовані таким чином, щоб спонукати і направляти у пошуку інформації та набутті нових знань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Little, D. (1997). Autonomy and self-access in second language learning: some fundamental issues in theory and practice. In M. Müller-Verweyen (Ed.), *Neues Lernen Selbstgesteuert Autonom* (pp. 33–44). München: Goethe-Institut.

2. Little, D. (1999). Autonomy in second language learning: some theoretical perspectives and their practical implicatons. In Ch. Edelhoff / R. Weskamp (Eds.), *Autonomes Fremdsprachenlernen* (pp. 22–36). Ismaning: Hueber.

3. Wolff, D. (1997). Instrukivismus vs. Konstruktivismus. Zwanzig Thesen zur Lernbarkeit und Lehrbarkeit von Sprachen. In M. Müller-Verweyen (Ed.), *Neues Lernen Selbstgesteuert Autonom* (pp. 45–52). München: Goethe-Institut.

4. Wolff, D. (1999). Zu den Beziehungen zwischen Theorie und Praxis in der Entwicklung von Lernerautonomie. In Ch. Edelhoff / R. Weskamp (Eds.), *Autonomes Fremdsprachenlernen* (pp. 37–48). Ismaning: Hueber.

*Громко Тетяна, Грабова Ольга
Кропивницький*

ДІАЛЕКТНІ ТЕКСТИ ЯК АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ РИБАЛЬСЬКОЇ ЛЕКСИКИ ГОВІРКИ

Компедіум теоретичного матеріалу про діалектні тексти зводиться до наступних положень:

- Актуальний у наш час в українській діалектології текстоцентричний підхід до вивчення її говірок, діалектів апробований численними зібраннями текстів українських говірок та українськими науковими студіями текстологічного плану (Бідношия, 2008; Грищенко, 1998, 2003).

- Об'єктом дослідження текстології є жива народна мова з усіма її діалектними особливостями, адже говіркове мовлення – «одне із найбільш різноаспектних об'єктів лінгвістичного дослідження» (Громко, 2019, с. 30).

- Діалектні дані корпусу текстів окремих говірок допомагають з'ясувати тенденції формування української мови, зрозуміти і пояснити діалектологічні процеси на слов'янському тлі, а